

Geert Kimpen

Rachel

of het mysterie

van de liefde

Roman

*Voor Zonneke,
En haar zielsverwant
Wie hij of zij ook is...*

De ervaring leert ons dat liefde niet bestaat uit het naar elkaar kijken van twee mensen. Maar uit het samen in dezelfde richting kijken. – Antoine de Saint-Exupery

Praag, 1600

1

Als die zondagochtend niet Oscar, maar een andere jongen, uitverkoren geweest was als misdienaar, was het dan allemaal anders gelopen? Als Thaddeus het die week niet zo druk had met kerkvergaderingen, het werken aan zijn boek en begrafenissen, zou het dan ook niet anders zijn gegaan? Dan had hij wel geweten dat er niet genoeg wijn was voor de zondagsdienst en had hij niet gewacht met het bestellen van een nieuw vat. Maar dat is geredeneer achteraf. Oscar stond op de lijst die zondag en kreeg van Thaddeus de opdracht een kruikje wijn te tappen in de sacristie voor de eredienst. Het blijft onbegrijpelijk dat een dergelijke onbenullige toevalligheid een handvol mensenlevens totaal zou veranderen. Het zijn vaak banale incidenten die het geluk en ongeluk van de mens bepalen. Het lot is een schaker die zijn stukken verplaatst op het bord, schijnbaar willekeurig, en dan op een moment dat de mens dit het minst verwacht zijn slag slaat. Niemand van de betrokkenen had kunnen vermoeden dat het breken van het kruikje in de sacristie zou leiden tot al die tumult rondom een jonge vrouw, net zeventien, die enkele honderden meters verderop nietsvermoedend met een stofdoek de toonbank schoonveegde. Rachel was vrolijk en neuriede een Jiddisch wijsje terwijl ze het hout boende.

Op zondag kwam er haast nooit een klant. De eerste dag van de week dachten mensen niet aan wijn maar aan werken. De sabbat was voorbij en iedereen begon weer met een opgewekt gemoed aan een nieuwe week vol hoop en dromen. De sabbat had de mensen opgetild, hun nieuwe inspiratie gegeven en ze hadden zich voorgenomen het deze week beter te doen dan de vorige. Vanaf woensdag pas begon het weer echt druk in de winkel te worden. De eerste teleurstellingen hadden dan al plaatsgevonden, de optimistische hoop dat deze week echt anders zou zijn, was vervlogen, en de mensen hunkerden alweer naar een nieuwe sabbat. Een verfrissende dag die hen zou verheffen, vleugels zou geven, nieuwe moed, warmte en plezier. Daar hoorde natuurlijk wijn bij en die konden zij leveren. Koosjere wijn, door de rabbi zelf goedgekeurd. Zo was de wijnwinkel goed beschouwd het voorportaal van de sabbat. Wanneer men hun een bezoek bracht, ervoer men al de voorpret van die heerlijke vrijdagavond die eraan zat te komen.

Op zondag was de enige klant meestal Betzalel, de zoon van rabbi Loew. Dat was voldoende reden voor Rachel om opgetogen te zijn. Betzalel kwam duidelijk voor haar en niet voor de wijn en daar genoot ze van. Verder wist ze niet precies wat ze voor hem voelde. Wat wist een meisje van haar leeftijd per slot van rekening van de liefde? Ze was altijd wel op iemand verliefd. Een eenvoudige lach van een jongen kon haar al in vuur en in vlam zetten. Maar erg lang duurde het allemaal nooit. Het waren niet zozeer de jongens op wie ze verliefd was, ze was verliefd op de verliefdheid zelf. Het spel van stiekem kijken, het aandacht vangen en dan hooghartig wegstijgen. Liet een jongen eenmaal zijn interesse in haar blijken, dan was de opwindung er eigenlijk af. Dan gunde ze hem geen blik meer en begon het spel van voren af aan met een ander, die zich nog van niets bewust was. Ze hield ervan dat er van haar gehouden werd. Maar Betzalel was vasthoudender dan de andere jongens.

Ze vond het spannend dat hij haar zoveel aandacht schonk.

Dat gaf haar iedere keer een prettig gevoel in haar onderbuik. Hij maakte haar licht en giechelig. Wanneer hij er was, werd ze zich bewust van haar vrouwelijkheid, was ze meer dan de dochter van Michael, de wijnhandelaar, ja, was ze Rachel, een mooie, jonge vrouw. Was het de zelfverzekerdheid in zijn lange, lenige gestalte waarmee hij de deur opengooide? Of waren het die lichtbruine ogen die bravoure uitstraalden, vertrouwen in het leven en zichzelf, die maakten dat ze zich zo opgetild voelde? Ze was gefascineerd door zijn gladde, baardloze kaken, en hoe hij de hoon van de andere mannen daarover trotseerde. 'Beter een jood zonder baard dan een baard zonder jood,' zei hij schouderophalend. Hij was niet zo verlegen en ernstig als de jongens van haar eigen leeftijd en knipoogde altijd wanneer haar vader het niet zag.

Ze hield van de begeerte in zijn ogen, zijn nauwelijks verhulde verlangen naar haar lichaam. Hij maakte haar ervan bewust dat ze iets kostbaars en schoons bezat waarover zij alleen beslissen kon of ze het zou geven. Wanneer hij er was, hing er een heerlijke spanning in de lucht, dartele speelsheid, en kreeg zelfs het doodnormale een dubbele betekenis. Hij maakte een vermoeden van lust in haar wakker en hoe alles in het niets kon vallen wanneer alleen het lichaam nog dacht. Meer dan deze onzichtbare energie van het verlangen begeerde ze niet. Het was een soort spel dat iedere week stiekem achter de rug van haar vader gespeeld werd. Een spel dat de somberte in de winkel verdreef en haar oplaadde met levenskracht. Hij was toch te oud voor haar met zijn vijfentwintig jaren, al was hij dan nog ongetrouwd, en rook hij naar welgesteldheid met zijn zwarte leren laarzen en het ovalen horloge dat aan een zilveren ketting om zijn hals hing.

'Dit is een Neurenberger Ei,' had hij haar vader verteld de eerste keer dat hij het droeg, 'een draagbare klok die de hele uren aangeeft. Ontworpen door een man in Neurenberg en omdat die ronde vorm aan een...' Even dwaalden zijn ogen naar Rachel die bewonderend naar het koperen klokje keek.

‘Aan een ei doet denken, heet het zo.’ ‘Waar heb je zo’n ding nu voor nodig,’ had haar vader die de blik niet ontging, nors gezegd, ‘je ziet toch vanzelf wanneer het donker wordt? En anders roept de stadsomroeper het wel.’ Betzalel had slechts zijn schouders opgehaald en met zijn vingers over het ei gestreeld. Hij hield van mooie kleren en spullen. Op zijn achttiende was hij een leerlooierij begonnen en nu had hij al tien mannen in dienst. Rachel keek uit naar zijn bezoek, en verkoos de stem van het zoete verlangen boven die andere, licht onbestemde kriebel in haar maag. Dat ragfijne zintuig dat ieder mens fluisterzacht waarschuwt dat er iets ongewoons te gebeuren staat.

Uiterst zorgvuldig had Oscar die ochtend het kraantje van het vaatje wijn opgedraaid. Maar Oscar was van nature een onhandig jongetje dat brokken en vlekken maakte overal waar hij kwam. Het was bijna onvermijdelijk dat toen Oscar de gevulde kruik naar het altaar wilde brengen, hij op de trappen struikelde. De kruik viel uit zijn handen, brak, en de scherven dreven in een grote plas rode wijn op de marmeren vloer. De laatste wijn die nog in het vat zat, was verspild. Hij kreeg een uitbrander en een paar flinke oorvegen van de priester. Beduusd trok het jongetje zich terug in de sacristie om een nieuw gewaad aan te trekken. Hij had het zo graag perfect willen doen deze keer. Hij vreesde al de teleurstelling van zijn vader die hem die ochtend nog zo gewaarschuwd had ditmaal geen blunders te maken.

De tijd drong. De vroomste stadsgenoten hadden al op de eerste banken van de Heilige Geestkerk plaatsgenomen om in stilte voor hun welzijn te bidden.

Het waren grauwe tijden en alleen in hun gebed aan God konden ze hun zorgen verwoorden. Een stille schreeuw om verlossing uit hun armoede. Een smeekbede dat het rad van fortuin hun gunstig gezind zou zijn in ruil voor een deugdzzaam leven. Een voorstel dat week na week van tafel geveegd leek te worden door de allerhoogste rechter.

Over niet meer dan een half uur moest priester Thaddeus de mis opdragen. Maar op zondag waren alle winkels in Praag gesloten, want God had de zondag als rustdag bevolen. Behalve de winkels van de joden in het Jodenkwartier. Die negeerden de zondagsrust, de dag des Heren, en verkozen hun tegendraadse sabbat. Dus voelde Thaddeus zich voor een onmogelijke keuze gesteld. Óf de mis opdragen zonder de voltrekking van het diepste mysterie, de transsubstantiatie, de wijn die door de zegespreuk van de priester transformeerde in het bloed van Jezus. Óf geld uitgeven bij de joden en daar een fles wijn kopen.

De zetten van de schaker waren zo vernuftig dat alleen nog de volgende gebeurtenis mogelijk was: de ontmoeting van een priester van middelbare leeftijd, Thaddeus, met Rachel, de zeventienjarige dochter van de joodse wijnhandelaar.

De mis zonder eucharistie opdragen, nee, dat was geen optie. Een mis zonder tafeldienst was geen mis. Jezus zelf had gezegd toen hij de beker liet rondgaan: 'Blijf dit doen om mij te gedenken'. Zijn parochianen zouden ontredder zijn wanneer Thaddeus tijdens het ritueel opeens zou verklaren: 'Beste mensen, door onoplettendheid heeft mijn misdienaar de laatste kruik wijn laten vallen en ik moet bekennen dat ik heb nagelaten nieuwe miswijn in te slaan omdat ik te veel in beslag was genomen door andere zaken. Daarom slaan we deze week het veranderen van wijn in bloed over en beperken we ons tot het brood.' De gelovigen kwamen voor dit ritueel. Dit bloedoffer. Ze wilden het bloed drinken van hun Messias die voor hun verdorvenheid was gestorven. Hij had al hun zonden op zijn schouders genomen en met zijn dood kwijt gescholden. Het was een daad van ongelofelijke liefde en genade waarvan de slagschaduw zich nu al zestien eeuwen na de gebeurtenis uitstrekte. Het verlichtte het gemoed van ieder mens die over de schreef ging, dat zijn zonden reeds lang geleden waren afgekocht. Het was alsof er op een overvloedig bruiloftsfeest een onbekende gast plots zou opstaan en zeggen: 'Ik neem alle kosten op mij. Ik betaal niet alleen het feest, maar ook alle geschenken van de gasten en hun feestkleding. Weet je, ik zal zelfs de kosten van de toekomstige bruiloftsfeesten, en van alle bruiloftsfeesten van de kinderen die uit die bruiloften zullen voortkomen alvast vergoeden. Schrijf alles tot in eeuwigheid op mijn rekening.' Zoiets. Het was een onbeschrijfbaar genereuze daad geweest van de Heer te willen sterven voor de zonden van mensen die nog niet eens waren geboren. Het enige wat hij ervoor had terug gevraagd was dat iedere zondag zijn vlees gegeten en zijn bloed gedronken werd. Thaddeus, ervan doordrongen dat hij in deze barre tijden zijn gelovigen dit wekelijkse wonder niet kon onthouden, was dus wel gedwongen om die zondagochtend snel zijn winterjas over zijn priesterkleed aan te trekken en zich naar de Joodse wijk te begeven. Even had hij overwogen om Oscar eropuit te sturen, maar die had zich na zijn val in een stil hoekje teruggetrokken. Schuld bewust en ervan overtuigd dat hij nergens voor deugde. Thaddeus was er zich van bewust dat de wijn zijn, en alleen zijn verantwoordelijkheid was. En zo was hij dus langs de achteruitgang in de sacristie vertrokken. Hij had nog snel even over het sluike haar van de misdienaar gestreken en vergoelijkend gezegd dat iedereen wel eens fouten maakte. Met de hoed diep over de ogen getrokken, glipte hij de kloosterpoort uit. En zo haastte hij zich als een schichtige schim het wijnwinkeltje binnen waar Rachel de toonbank aan het boenen was.

Was het werkelijk toeval dat nog geen vijf minuten eerder Rachels vader gezegd had dat hij bij de slager het lam ging inspecteren dat hij voor hen apart had laten zetten voor het aankomende Pesachfeest? Michael liet zijn dochter slechts zelden alleen in de winkel. Niet omdat hij haar niet vertrouwde, maar omdat hij wel gemerkt had hoe haar ontluikende vrouwelijkheid de jonge Joodse mannen in vuur en vlam zette. Hij wist dat het vertrouwen van een jonge vrouw het snelst werd gewonnen door bij haar verzet te zaaien tegen haar vader. En hij wilde vermijden dat ze tijdens zijn afwezigheid praatjes aan haar kwamen verkopen. Al had ze dan misschien het li-

chaam van een vrouw, ze was nog steeds een kind. Er was nog een zee van tijd om een geschikte man voor haar te zoeken en het was nu vooral zaak haar meisjesachtige onschuld te bewaren. Dat was zijn plicht als vader. Maar het was nu eenmaal ook bijna Pesach en hij zag het als zijn taak persoonlijk een lam van onberispelijke kwaliteit uit te zoeken dat Rachel dan later op zou halen. Hij stelde zichzelf gerust dat er op zondagochtend toch zelden of nooit een klant kwam. Hij zou zo weer thuis zijn, om zijn gebruikelijke eerste klant van de week, Betzalel, te helpen.

Thaddeus trok de deur hard achter zich dicht. Rachel keek op. Ze kende deze man niet maar het ontbreken van een gele cirkel op zijn jas verried dat het in elk geval geen Jood was. Nadat Thaddeus zijn hoed had afgenomen om de motregen ervan af te schudden, keek hij in de gitzwarte ogen van het Joodse meisje.

‘Goedemorgen, mijnheer,’ zei ze opgewekt, ‘zal ik uw hoed even aanpakken? Wat een vies weer vandaag, is het niet?’

Ze liep naar hem toe, pakte de hoed uit zijn hand en hing hem te drogen boven de smeulende haard.

‘Zal ik ook uw jas even drogen,’ vroeg ze toen, maar Thaddeus legde verschrikt zijn handen op zijn jaszakken en schudde streng van nee.

Hij bleef bewegingloos staan en keek met aandacht naar het gediensige meisje met de gebronsde huid met sproeten. Opmerkelijk, dacht Thaddeus, de meeste Joodse meisjes zijn zo bleek.

‘Ik heb bloed nodig,’ sprak Thaddeus. ‘Bloed van Jezus.’

Onbegrijpend keek Rachel de man aan. Ze had hem waarschijnlijk niet goed verstaan, dacht ze. Was ‘bloed van Jezus’ een of andere wijnsoort uit een streek die ze niet kende?

‘Hoe zei u precies, mijnheer? Bloed van Jezus?’

‘Bloed van Jezus,’ herhaalde Thaddeus die er een onverwacht genoeg aan ontleende het meisje in verwarring te brengen. ‘Je kent toch wel Jezus?’

‘Jezus? Wij hebben een rijke keuze aan Boheemse wijnen, en ook wel een aantal Pruisische en Poolse. Maar uit Jezus? Ik weet niet precies wat u bedoelt, mijnheer.’

Langzaam liep Thaddeus naar de toonbank en plaatste zijn beide handen op het hout. Hij boog voorover en sprak nu zo dicht tegen het gezicht van het meisje dat ze zijn adem voelde.

‘Ze hebben hem laten kruisigen. Lange spijkers in zijn polsen getimmerd, in zijn enkels. Hij droop van het bloed. En dat bloed wil ik nu drinken om die moord te herdenken.’

De arme man was in de war, dacht Rachel. Er was hem vast iets ergs overkomen waardoor hij de weg was kwijtgeraakt en rare dingen uitkraamde. Ze glimlachte naar hem. Er was iets aan hem dat niet klopte, maar ze wist niet wat. Hij had een aardig gezicht, maar zijn gelige ogen keken vreemd. Een blik die ze niet thuis kon brengen.

‘Wilt u iets drinken, mijnheer? Het is zo koud buiten, zal ik een keteltje boven het vuur hangen en u een kopje hete melk bereiden?’

‘Aan wiens kant zou jij gestaan hebben,’ vroeg Thaddeus. ‘Was je een Veronica geweest die zijn voorhoofd depte, of had je samen met de meute gelachen en gescholden?’

‘Wanneer, mijnheer?’

‘Toen ze Onze-Lieve-Heer vermoordden.’

‘Wie, mijnheer?’ probeerde Rachel de man gerust te stellen door hem zijn droeve verhaal te laten vertellen en bemoedigend te glimlachen. ‘Vertelt u het me maar. Wie is er vermoord en door wie? Was het een goede bekende van u?’

‘O,’ rilde Thaddeus door de warme aanraking van haar blik, ‘ik had hem zo lief. Ik had hem zo intens lief. Hij was mijn herder, mijn voorbeeld, mijn redder.’

Het grote verdriet van de man raakte Rachel diep. Hoewel ze hem, toen hij net binnenkwam, heel even wat eng had gevonden, was daar nu medelijden voor in de plaats gekomen. Haar vader had haar geleerd dat in ieder mens goedheid schuilt, en dat vreemd gedrag altijd voortkomt uit verdriet.

Dat bleek nu maar weer. Onder de strenge oogopslag van de borstelige rosse wenkbrauwen school een gekwetst man die rouwde om een vermoorde vriend.

‘Is het lang geleden?’ vroeg ze troostend.

‘Doet dat ertoe? Laten we het er maar op houden dat jij een Veronica was. Zou je mijn voorhoofd deppen als je me bloedend op straat aantrof?’

‘Natuurlijk, mijnheer.’

Thaddeus lachte. Ontspannen liep hij langs de rij vaten die tegen de muur opgestapeld lagen.

‘Ik wil een fles wijn. Rode wijn. Zo rood als zijn bloed.’

‘Natuurlijk, mijnheer. Ik denk dat ik heb wat u zoekt. Dit is een donker wijntje met een aroma van zwarte kersen en bosbessen. Van de Saint-Laurentdruif. Erg aardig, en... erg rood. Wilt u hem even proeven?’

‘Het gaat mij enkel om de kleur.’

‘Natuurlijk.’

Rachel tapte een bodempje wijn in een kristallen glaasje en gaf het aan de man. Kritisch keek hij naar de rode vloeistof. Hij liep met het glas naar het uitstalraam en hield het tegen het licht terwijl hij de wijn liet walsen in het glas. Toen liep hij weer naar de toonbank en zette het glaasje aan zijn dunne, haast witte lippen. Langzaam liet hij de wijn in zijn mond vloeien en terwijl hij het meisje aankeek wiegde hij de drank in zijn mond alsof hij gekust werd. Hij sloot zijn ogen en een klein straaltje van de wijn liep langs zijn mondhoek over zijn kin. Toen grijnsde hij met rood aangeslagen tanden alsof hij net zijn tanden in een bloederig stuk vlees gezet had.

‘Voortreffelijk. Precies de goede kleur,’ zei hij. ‘Doe maar een flesje vol.’

Thaddeus ogen dwaalden over de lange, koolzwarte krullen, de ranke rug, en de welgevormde billen van het meisje, terwijl ze het flesje vol liet lopen. Zonde, dacht hij, dat zo’n aardig meisje in deze wijk geboren moest worden. Zo’n onschuldig kind dat opgroeide in een buurt waar ze nooit over de redder des mensen, Jezus, hoorde vertellen. Zonde, zonde, zonde.

Toen Rachels vader later die ochtend weer de winkel in kwam, vertelde ze niets over de zonderlinge klant. Had ze dit wel gedaan, dan was de geschiedenis misschien anders gelopen. Maar er komt een leeftijd dat meisjes, vaak om redenen die ze zelf niet weten, niet meer alles aan hun vader toevertrouwen. Gebeurtenissen die ze liever voor zichzelf houden. Het hoort nu eenmaal bij de natuur van de mens om zelfstandig te willen worden. Om langzaam maar zeker afstand te nemen van de mensen die jarenlang het middelpunt van hun universum zijn geweest. Had God immers zelf niet in Genesis geschreven: 'Zo komt het dat een man zijn vader en zijn moeder verlaat en zich zo aan zijn vrouw hecht, dat zij volkomen één worden'? En zo kwam het dat Rachel het bezoek van Thaddeus geheimhield.